

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE DENETİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE DENETİMİN OKUL YÖNETİCİLERİ YA DA MÜFETTİŞLER TARAFINDAN YAPILMASININ GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Ayşe ŞAHİN
M.E.B.
ayse.sah01@hotmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, eğitim denetimi alanında teftiş sistemiyle ilgili literatürde bulunan tarihçenin incelenmesi ve denetimin tarihsel gelişimi içerisindeki ilerleme ve değişimi tarihi bir sınıflamaya dayalı olarak ortaya koymaktır. Bu süreçte eğitim kurumlarımızda denetimin yöneticiler ve müfettişler tarafından yapılmasının güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirip fikir ve önerilere dikkat çekmektir.

Bu çalışmada Türk eğitim sisteminde denetimin tarihsel gelişim süreci genel olarak Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki dönemde, tarihsel sınıflama esasına dayalı olarak açıklanmıştır. İlgili alan yazının tarandığı çalışmada, eğitim denetiminin tarihçesi denetim hizmetlerinin bilinen ilk tarihinden günümüze dek derli toplu bir şekilde aktarılmıştır. Denetimle ilgili, yapılan değişiklikler ve çıkarılan yasa ve yönetmelikler; çıkan aksaklıklar belirtilmiştir. Böylece denetimin tarihi gelişimi sürecinde nasıl bir değişim ortaya koyduğu gözler önüne serilmiştir. Bu çalışmayla denetimin kim tarafından nasıl ve ne şekilde yapılması gerektiği ile ilgili çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Okul Yöneticisi, Müfettiş

HISTORICAL DEVELOPMENT OF SUPERVISION IN TURKISH EDUCATION SYSTEM AND STRENGTHS AND WEAKNESSES OF AUDITING BY SCHOOL ADMINISTRATORS OR INSPECTORS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the history of the inspection system in the field of educational supervision in the literature and to reveal the progress and change of the historical development of supervision based on a historical classification. In this process, it is to evaluate the strengths and weaknesses of the supervision of our

educational institutions by administrators and inspectors and to draw attention to ideas and suggestions.

In this study, the historical development process of supervision in the Turkish education system is generally explained in two periods, the Ottoman Period and The Republican Period, on the basis of historical classification.

In this study, in which the relevant literature was scanned, the History of educational supervision was conveyed in a tidy manner from the first known date of inspection services to the present. Changes made and laws and regulations related to auditing; deficiencies are noted. Thus it has been revealed how the control has changed in the historical development process. In this study, solution suggestions have been made about how and by whom the audit should be carried out.

Key Words: Educational supervision, School Administrator, Inspector.

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE DENETİM GİRİŞ

Denetim; örgütsel davranışı kamu yararına kontrol etme yöntemidir.(Bursalıoğlu. Z,1991: 171). Eğitimde ise denetim, öğretimi gerçekleştirecek öğretmen ve denetçilerin uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi edinmelerine; kazandıkları bilgi ve becerilerini, okul ve sınıf ortamında yeterli düzeyde kullanabilmelerine yardım eden bir süreçtir (Can 2004; Akt. Kuruç, 2005; 3). Eğitim sisteminde teftiş ile ilgili; tetkik, tahkik, irşat, murakabe, tahkikat, soruşturma, denetim, denetleme müfettişlik için ise; muin, muhakkik, murakıp, kontrolör, denetçi, denetmen, denetim elemanı gibi kavramlar kullanılmıştır (Taymaz, 1997;1). Kısaca örgütün bulunduğu her yerde denetim de vardır.

Bu açıklamalardan yola çıkarak ülkemizde denetimin tarihi gelişimini incelersek, iki kısımda inceleyebiliriz: Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi.

OSMANLI DÖNEMİ

Türk eğitim tarihinde teftiş Osmanlı dönemi ile birlikte başlar. Teftişin ilk izlerine Osmanlı medreselerinde rastlanmaktadır. Devletin her kademedeki okulları teftiş etmesi ise 17. yüzyıla rastlanmaktadır (Karakaya, 1989; 19). 1824'te II. Mahmut'un yayınladığı bir fermanla ilköğretim zorunlu hale getirilmiş ve ilköğretimi bitirenlere mühürlü bir izin belgesi verildikten sonra çıraklığa başlayabilecekleri ifade edilmiş, bunun aksine hareket eden aileler okulun hocası veya mahallenin imamı tarafından tespit edildiğinde kadıya bildirilecektir. Kadılar da durumu araştırıp fermana uymayanları cezalandırma yoluna gideceklerdir (Akyüz, 2007;151). Görüldüğü gibi burada da okul hocaları, mahalle imamları ve kadılar dolaylı bir teftiş göreviyle yükümlü kılınmışlardır. Fakat bu ferman 1839 yılına kadar gereğince uygulanamamıştır. Ciddi anlamda ilk teftiş izleri ise 1826'da kurulan "Evkaf-ı Hümayun Nezareti (Vakıflar Genel Müdürlüğü)" olmuştur (Öztürk, 1996; 330). II. Mahmut döneminde 1838 tarihinde kurulan Meclis-i Umur-ı Nafia tarafından aynı yıl yayınlanan Rüştüye Mekteplerinin açılmasına esas teşkil eden mahalle mektepleri hakkında hazırlanan layihada yer verilmiştir. Bu layihada okullardaki öğretimin aksaklığının giderilmesi, okullarda öğretmenlerin mesleki yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla görevlendirilecek memurlar tarafından teftiş edilmeleri öngörülmüştür.

1862 yılında okulları teftiş eden kişilere ilk defa **müfettiş** denmiştir. 1869 yılında hazırlanan "Maarif-İ Umumiye Nizamnamesi" ile teftiş kavramı resmîyet kazanmıştır. 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre Maarif-i Umumiye Nezaretine bağlı olarak Vilayet Maarif Meclisleri kurulmuştur. Denetimin yönetsel anlamda bir gereklilik olduğu bu nizamnamede ifade edilmiştir. Ayrıca bu nizamname ile teftiş işi Bakanlığın resmi görevi haline gelmiş, Türk eğitim tarihinde teftiş kavramı çağdaş anlamda kullanılarak, sistemin hiyerarşik düzeninde yerini almaya başlamıştır. Tanzimat döneminde İlköğretim ve Bakanlık Müfettişleri birlikte görev yaparken bundan sonraki dönemde Bakanlık Müfettişleri Bakanlığa İlköğretim Müfettişleri ise valiliklere bağlanmıştır (Cengiz, 1990, Akt. Sarıyar, 1997;13).

1884 tarihinde Mekatib-i Rüşdiye, Mekatib-i İdadiye ve kütüphaneler müfettişleri vardır. 1886 tarihli devlet salnamesinde Maarif-i Umumiye Nezareti müfettişlerinden ayrı ayrı Mekatib-i Aliye, Mekatib-i Rüşdiye ve Mekatib-i Sıbyaniye daireleri içerisinde yer aldıkları görülmektedir. 1889 tarihli salnamede ise Milel-i Gayri Müslime ve Ecnebiye Mekatib-i Aliyye (yabancı okullar, azınlıklar müfettişliği), Mekatib-i Rüşdiye (ortaokul), Mekatib-i İdadiye (lise), Mekatib-i İbtidaiye (ilkokul), Kütüphaneler ve Matbaalar Müfettişleri; Memurin-i Teftişîye (teftiş memurları) başlığı altında öğretim dairelerinin dışında gösterilmiştir. 1894 tarihinde ise vilayet merkezlerine müfettişler atanmaya başlanmıştır. Bu tarihte müfettiş grubuna, Rumeli Vilayeti Şahanesi Maarif Müfettişi adıyla bir müfettişlik daha eklenmiştir. 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanı ile bütün teftiş hizmetlerinin genel olarak "Memurin-i Teftişîye Dairesi" adı altında toplama çalışmaları başlamıştır (Öz, 2003; 3). 1910 yılında ilk defa "ilköğretim müfettişlerin görev ve yetkilerini belirten bir yönetmelik"

“Mekatib-i İptidaiye Müfettişlerinin Vezâifine Mûteallik Talimat” adıyla yürürlüğe konulmuştur.

1914 yılında yürürlüğe konulan "Maarif-İ Umumiye Nezareti Merkez Teşkilatı Hakkındaki Nizamname" ile merkez hizmetleri idare ve teftiş olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayırım, yerleşik teftiş sisteminin kökenini oluşturmuş ve mezkur düzenleme Osmanlı sonrasında Cumhuriyet döneminde de etkisini hissettirerek, yüzyıldan uzun bir süre Türk eğitim sisteminde teftiş anlayışının kurgusunun ana dayanağı olmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra 2 Mayıs 1920'de kabul edilen ve 3 nolu "İcra Vekilleri Suret-i İntihabına Dair Kanun" ile on bir kişiden oluşan İcra Vekilleri Heyeti kurulmuştur. Yeni kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinde millî eğitim hizmetlerinin tümü Maarif Vekâletine (Millî Eğitim Bakanlığı) verilmiştir. Bu tarihteki teftiş kadrosunda Bakan adına görev yapan üç müfettişten oluşan teftiş örgütü Büyük Zafer'in kazanıldığı 1922 yılından sonra kadrosu arttırılarak bir kurul haline getirilmiştir. 15 Temmuz- 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Cumhuriyetin kurulmasına kısa bir süre kala, ilk defa Heyet-i İlmiye (Bilim Heyeti) toplanmış ve heyet gündemine Teftiş Kurulu Tüzüğü de alınmıştır

Genel anlamda Osmanlı döneminde denetim yönetsel bir özellik taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle öğretmenler yönetim tarafından denetlenmesi gereken iş görenler olarak görülmektedir. Fakat 1900'lerde denetimde uzmanlaşmaya yönelik adımlar atılmıştır. Bu dönemde de denetim yönetimin bir kolu olarak devam etmekle birlikte, eğitim programında yeni konuların yer almaya başlamasıyla bu anlamda mütihazsı (uzman) kişilerin bilgisine ciddi ihtiyaç duyulmuştur (Aydın, 2007; 12).

CUMHURİYET DÖNEMİ

1923 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Maarif Vekâleti Neşriyatı (Millî Eğitim Bakanlığı Yayını) olarak, Teftiş Kurulu tarihi bakımından önem arz eden "Maarif Müfettişleri Talimatnamesi" adlı düzenleme yayınlanmıştır. Bu Talimatnamenin 1 inci maddesinde "Maarif-i Heyeti Teftişiyesi" denilmek suretiyle ilk defa kurul kavramı kullanılmıştır.

3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim kurumları Maarif Vekâletine (eğitim bakanlığı) bağlanmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1-20 Mayıs 1925 tarihleri arasında Konya'da ilk defa bir "Maarif Müfettişleri Kongresi" toplanmıştır. Kongreye Bakanlık Müsteşarı, Teftiş Kurulu Başkanı ile 14 Bakanlık Müfettişi katılmıştır. 1921 yılında toplanan 1. Maarif Kongresinden sonra millî eğitim alanında en önemli toplantılardan ikincisi olarak kabul edilen bu kongrede Cumhuriyet döneminin eğitim vizyonuna uygun kararlar alınmış ve sonraki yıllara damga vuracak bir dizi eylemin temelleri atılmıştır.

1926 yılında yürürlüğe giren 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile Maarif Emirlikleri kurulmuş, müfettişlerin hak, yetki ve görevlerine ilişkin yönetmelik hazırlanmış ve Müfettiş-i Umumi yerine Vekâlet Müfettişi unvanı kullanılmıştır. Ayrıca müfettiş muaviniği de kaldırılmıştır (Oktar, 2010; 9). 1927 yılında yayımlanan "İlk Tedrisat Müfettişleri Talimatnamesi" ile her ilçede en az bir ilköğretim müfettişinin bulunacağı hükmü getirilerek, ilköğretim müfettişleri için "İlk Tedrisat Müfettişleri Rehberi" çıkarılmıştır.

Maarif Eminliklerinin teşkilinden sonra çıkarılan 17 Ekim 1926 tarihli "Maarif Vekâleti Müfettişlerinin Hukuk, Selâhiyet ve Vazifelerine Dair Talimatname" de öncekilerden farklı olarak "Vekâlet Müfettişi" unvanının kullanıldığı ve Vekâlet Müfettişlerinin "Merkez Müfettişleri" ve "Mıntıka Müfettişleri" olmak üzere ikiye ayrıldıkları; Merkez Müfettişlerinin de 1-Terbiye ve Tedrisat, 2- İdare, 3- Kütüphane, Sanayii Nefise ve Müze Müfettişleri olmak üzere üçe ayrıldıkları; bunlardan Mıntıka Müfettişlerinin Maarif Eminliği bölgelerinde görev yaptıkları, Maarif Eminlerinin emir ve tensibi ile bölgelerindeki kurumları, memur ve öğretmenleri teftiş ettikleri ve raporlarını Maarif Eminliklerine verdikleri görülmektedir. 1931 yılında 1834 sayılı Kanunla maarif eminlikleri ile birlikte mıntıka müfettişlikleri kaldırılmış ve mıntıka müfettişleri de merkez müfettişi olarak görevlerine devam etmişlerdir. 1933 yılında 2287 sayılı Kanunla Millî Eğitim Bakanlığı örgütü eğitim hizmetlerinin daha iyi yürütülmesini sağlamak üzere günün şartlarına göre yeniden yapılandırılmıştır. Bu kanunda "Bakanlık müfettişliğinin kuruluş şekli, çalışma biçimi ve görevleri tüzükle belirlenir" denmesine rağmen, tüzük ancak 1993 yılında çıkarılabılmıştır. 1941 yılında 1113 sayılı kanunla Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı bünyesinde ikinci bir Teftiş Kurulu oluşturulmuş, ancak görülen lüzum üzerine bu kurul 2287 sayılı Kanunla mevcut Teftiş Kurulu ile birleştirilmiştir. 1949 yılında bir kararla bir takım teftiş bölgeleri ihdas edilerek Bakanlık müfettişleri bölgelere dağıtılmış, ancak istenilen sonucu vermemesi üzerine kısa bir süre sonra (1950 yılında) bu uygulamadan vazgeçilmiş, Bakanlık müfettişleri Ankara, İstanbul ve İzmir merkezlerinde toplanmıştır. 1967 yılında yürürlüğe giren "Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği", daha önceki yönetmeliklerde tespit edilmiş bulunan esasları kapsamakla birlikte, özellikle müfettişlerin meslek içinde yetiştirilmeleri gibi yapıcı yenilikler getirmiştir. 1992 yılında Teftiş Kurulu Başkanlığı, 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla danışma ve denetim birimleri arasında sayılmış, Bakanlık teşkilatı ile Bakanlık kuruluşlarının her türlü faaliyet ve işlemleriyle ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. 2011 yılına kadar bu görevleri yürüten Teftiş Kurulu Başkanlığı, 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Rehberlik ve Denetim Başkanlığı olarak hizmet birimleri arasında sayılmıştır. Başmüfettiş, müfettiş ve müfettiş yardımcısı kadroları da, ilgisine göre millî eğitim baş denetçisi, millî eğitim denetçisi ve millî eğitim denetçi yardımcısı kadrolarına dönüştürülmüştür.

2014 yılında 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununla millî eğitim denetçiliği ve il eğitim denetmenliği unvanları maarif müfettişi unvanıyla birleştirilerek, Rehberlik ve Denetim Başkanlığında görev yapan millî eğitim denetçileri (baş denetçi, denetçi ve denetçi yardımcısı) il millî eğitim müdürlükleri bünyesinde oluşturulan

maarif müfettişleri başkanlıklarına atanmıştır. Devamında çıkarılan yönetmelikle başkan yardımcılığı şeklinde süregelen yönetsel kademe daire başkanlığına dönüştürülmüştür.

2016 yılında, 6764 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Rehberlik ve Denetim Başkanlığı tekrar Teftiş Kurulu Başkanlığına dönüştürülmüştür. Maarif müfettişi unvanı da Bakanlık maarif müfettişi olarak değiştirilmiştir. Bakanlık maarif müfettişliğine; maarif müfettişi, eğitim müfettişi, millî eğitim denetçisi ve il eğitim denetmeni unvanlarını ihraz etmiş olup halen Bakanlık teşkilatında görevli olanlar ile Bakanlık teşkilatında şube müdürü ve üstü kadrolarda fiilen çalışanlar ve millî eğitim uzmanı ile millî eğitim uzman yardımcılarında yönetmelikte belirlenen yabancı dil ve tez şartını karşılayanlar arasından mülakatla atamalar yapılmıştır.

2017 yılında çıkarılan yönetmelikle, başkan yardımcılığı yerine daire başkanlıkları şeklindeki yapılanma korunarak, Teftiş Kurulu Başkanlığının başkan ve daire başkanları ile görev ve çalışma merkezlerinde görevli müfettiş ve müfettiş yardımcılarında oluşacağı belirtilmiştir. Söz konusu yönetmelikte başmüfettişliğe atanma hususu da düzenlenerek, 2011 yılında baş denetçiliğe dönüştürülen, 2014 yılında ise tamamen kaldırılan bu unvan tekrar hayata geçirilmiştir.

2018 yılında, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte Teftiş Kurulu Başkanlığı Bakanlığın hizmet birimleri arasında yer almış ve Bakanın emri veya onayı üzerine, Bakanlığın görev alanına giren konularda her türlü çalışma yapmakla görevlendirilmiştir. Her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini Bakanlık maarif müfettişleri aracılığıyla yürütmek ve Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmakla görevlendirilmiştir.

2021 yılında 1 nolu Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde değişiklik yapılarak İl millî eğitim müdürlüklerinde, her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarının rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütmek üzere eğitim müfettişi ve eğitim müfettiş yardımcısı istihdam edilebileceği yönünde düzenleme yapılmış, 87 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnesiyle il millî eğitim müdürlüğü bünyesinde görev yapan "maarif müfettişleri", "eğitim müfettişi" kadrosuna geçirilmiş ve okullara ve öğretmenlere yönelik rehberlik ve denetim kapasitesi güçlendirilmiştir. Ayrıca, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve diğer mevzuat düzenlemeleriyle uyumlu olarak "Bakanlık maarif müfettişi" unvanı, "Bakanlık müfettişi" olarak değiştirilmiştir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Eğitim Sisteminde denetim sürekli gelişim ve değişim göstermiştir. Bu bağlamda dönem dönem öğretmen denetimleri (rehberlik, işbaşında yetiştirme vb.) göz

ardı edilmiştir. Ancak gelinen noktada bu durumun eğitimimizin yarınları açısından tehlikeli olduğu ve sorunların daha çoğalacağı günlerin işareti olarak görülmektedir. Avrupa ve dünyanın diğer ülkelerinde denetim faaliyetleri güncellenebilmektedir. Bizde ise denetim hala bir keşmekeş içerisinde yol almaktadır. Denetim müfettişler tarafından mı yapılsın yoksa okul yöneticileri tarafından mı yapılsın soruları son günlerde çoğalmaktadır. Eğitimde eşitsizlik ve okullar arası kalite uçurumunun en önemli sorunlardan olduğu ülkemizde, aynı eğitim kurumu içinde öğretmenlerin niteliğinden kaynaklanan ciddi standart farklılıkları bulunuyor. Temel standartların her okulda tavizsiz şekilde uygulanmasında teftiş sistemi ve müfettişler çok önemli bir işlev görüyor. Ancak son yıllarda teftiş sistemi ve müfettişler üzerinde ortaya çıkan değersizleştirme ve güçsüzleştirme eğitim sistemine büyük zarar veriyor. Müfettişlik bir kariyer mesleğidir. Teftiş gibi teknik ve etik boyutları olan önemli bir görevi yerine getirecek müfettişlerin de denetledikleri kişilerden daha eğitilmiş, profesyonel, insan ilişkilerinde uzman ve etik değerler doğrultusunda tam bir yetişmişlik içinde olmaları gerekiyor. Bu genel açıklamalardan sonra;

Denetim Müfettiş tarafından yapılırsa;

Güçlü yönlerini şu şekilde açıklayabiliriz;

Okullarda öğrencilerin ulaştığı eğitim standartlarını, Okullara sağlanan finansal kaynakların etkili bir biçimde idare edilmediğini, Okullardaki öğrencilerin ruhsal, sosyal, ahlâkî ve kültürel gelişimlerinin nasıl yönetildiği, müfredatın oluşturulması ve geliştirilmesi için yöntemlerin neler olduğu müfettiş tarafından daha iyi kontrol edilebilir. Okul müfettişlerinin görevleri, eğitim/öğretim çalışmalarını gerçekleştirirken müfredatın ve önceden belirlenmiş olan kuralların uygulanmasını; eğitim/öğretimin profesyonel bir şekilde uygun teknikler kullanılarak yapılmasını; aksaklık görülen noktalarda gerekli iyileştirmeler yapılmasını sağlayabilir ve eğitim/öğretim ile ilgili işlerin yapılmasına destek verip, ilgili kişileri bu işleri yapmaya teşvik edebilir. Birçok okuldaki personeli denetleyebileceği için tarafsız ve yansız kararlar alabilir.

Zayıf yönlerini şu şekilde açıklayabiliriz;

Yapılan denetimlerde zaman ve süre yetersizliği verimli bir denetime engel olur. Denetimi yapan müfettiş öğretmenin alanı konusunda yetersiz ise verimli bir denetim olmayabilir. Yapılan denetimin çoğunluğu göstermelik bir amaç sergilediği için uygun olmayabilir. Bazı müfettişlerin üst bir perdeden konuşması, öğretmen ile empati kuramaması, ortak bir denetim kriterinin bulunmaması, müfettişler arasında farklı tutum ve davranışların gözlenmesi zayıf yönlerdir.

Denetim Okul Müdürü tarafından yapılırsa;

Güçlü yönlerini şu şekilde açıklayabiliriz;

Okul müdürleri öğretmenleri daha iyi tanırlar. Bu sayede daha iyi gözlem yapabilirler. Görev ve sorumluluklarını hangi öğretmenlerin tam yerine getirdiğini daha

rahat tespit edebilir. Öğretmen ve okul müdürü eğitim ve öğretimle ilgili daha yakın ve samimi bir ortam geliştirebilir. Denetim okul müdürü tarafından yapılırsa uzun süreli ve ayrıntılı gözlem imkânı sağlanmış olabilir. Okul müdürü öğretmenlerin özel durumunu bildiği için daha etkili denetim sağlanabilir. Sürekli yüz yüze iletişim olursa fikirler paylaşırsa denetim daha verimli olabilir.

Zayıf yönlerini şu şekilde açıklayabiliriz;

Son yıllarda, okulların denetim sorumluluğunun müfettişlerden alınarak okul müdürlerine verilmesi, ancak Milli Eğitim Bakanlığı'nın okulların denetlenmesine ihtiyaç duymadığı şeklinde yorumlanabilir. Okul müdürünün eğitsel liderlik, mesleki rehberlik ve öğretimin denetimi açısından yeterli olamayacağı açıktır. Okulun bir sosyal sistem olarak görülmesi, öğretmenlerin kendilerini alanlarının uzmanı olarak algılamaları bu tür bir denetimi anlamsız kılmakta ve zorlanması halinde okulun iklimine ve kültürüne zarar vermektedir. Yani okul müdürü genel denetim yapmalı, ders denetimi yapmamalıdır. Okul müdürü denetim yaptığında tarafsız davranabilir, arasının daha iyi olduğu öğretmenlere yüksek puanlar verebilir, zaman içinde denetimler monotonlaşabilir. Öğretmen; uzmanlığı dışında birinin denetimi sonucu mutsuz olabilir. Okul müdürünün iş yoğunluğu artabilir ve yönetimde aksaklıklar olabilir. Kaldı ki günümüzde okul müdürleri kendi alanı dışında bilgi sahibi oldukları alanlar sınırlıdır. Şu anda okulları incelediğimizde hangi müdür denetim görevini yerine getirebilmektedir. Günümüzde okul müdürlerinin uzmanlık alanlarının işletmecilik olması gerektiği tartışmalarının olduğu bir süreçte okullarımız denetimsiz kalmışlardır.

Denetimle ilgili öneriler;

Akademik denetim okullara ziyaretlerde bulunularak, dersleri izleyerek ve okul seviyesinde tavsiyelerde bulunarak gerçekleştirilmelidir.

Akademik denetim, okullarda yapılan çalışmalar ve öğretimle ilgili olmalıdır.

Yıl boyunca her okulu bir kaç kez ziyaret etmek gerekmektedir. Aynı zamanda personelle mevcut problemler hakkında görüş alışverişinde bulunmak, Okul gelişimini teşvik etmek, Okulun yıllık istatistiklerini analiz etmek, çeşitli amaçlarla öğretmenleri değerlendirmek, Kurs ve seminerler yoluyla hizmet içi eğitim sağlama çalışmaları yapmalıdırlar.

Ayrıca, denetim haberli olarak yapılmamalıdır. Ders denetimi esnasında daha çok öğretmenin pedagojik yeterliliğine, öğretmenin demokratik ortam sağlamasına, öğretmenin derse girmeden önceki yaptığı hazırlığa, ders esnasında öğrencileri motive etmesine, yöntem ve metot bilgisine, uygun araç-gereç kullanımına, ders sonunda öğrencilerle birlikte yapılan değerlendirmeye ve belirlenen amaçların gerçekleştirilme derecesine dikkat etmelidir.

Öğrenciye, öğretmene ve eğitim kurumu yöneticisine yardımcı olan, yol gösteren, geliştiren, değer katan, eksiklikleri gideren, sürekli iyileştirmeyi hedefleyen, yanlışları ve hataları düzelten, risk ve zayıflıkları belirleyen, iyi uygulama örneklerini yaygınlaştıran, kaliteye ve niteliğe odaklanan, rehberlik yapan, kamu kaynaklarının

daha verimli kullanımına katkı sağlayan bir denetim kültürünü eğitim sistemimizde hâkim kılmak zorundayız.

Bunların yanı sıra; yönetim sorumluluğu, hesap verebilirlik, saydamlık, katılımcılık, dürüstlük ve güven ilkelerinin dosdoğru işlediği bir kamu yönetiminde, uluslararası denetim standartlarıyla çağdaş denetim tekniklerini uygulayarak sistematik süreç denetimleri yapan, özenli, iletişime açık, geniş perspektifli, iyi niyetli, sağlam karakterli, kurumsal hafızaya ve eğitim bilimlerine vakıf ve denetimin meslek ahlâk kurallarını titizlikle hayata geçiren idealist denetim elemanlarına ihtiyaç vardır. En önemlisi de, eğitimde acelecilik, telaş olmamalıdır.

Eğitim sisteminin gevşek yapılı olduğu, dışardan müdahalelerin çoğu zaman öğretmen üzerinde olumsuz etkilerde bulunduğu bilinmekle birlikte, bilinen bir başka şey de mevcut öğretmenlerimizin büyük bir kısmı genç olup, birçoğunun alan bilgisi, pedagojik formasyonu ve genel kültürü yetersizdir. Çalışma koşulları açısından bakıldığında meslektaşlarıyla, okul yöneticileriyle, velileri ile iletişimde ve işbirliğinde sorunlar vardır.

Öğretmenin bütün bu yönleri ile farklı düzeylerde rehberliğe ve hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğu ve fakat öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimin yapısı ve işleyişi ile ilgili sorunların da olduğu bir gerçektir. Bu gibi eksik yönlerden dolayı müfettişliğin önemi büyüktür. Müfettişlerin bu alanlarda rehberlik yapması gerekmektedir. Aynı zamanda her eğitim bölgesinde her branşta uzmanlaşmış müfettişler tarafından sürekli denetim ve rehberlik sistemi kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

Bozan, M. (2003). Merkezîyetçi Yönetimden Yerinden Yönetime Geçişte Alternatif Yaklaşımlar (Millî Eğitim Bakanlığı Örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Beycioğlu K.ve Dönmez, B. (2009). Eğitim Denetimini Yeniden Düşünmek, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 71 (2): 71-93.

Çelebi N. ve Asan, T. (2016). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitimde Denetim Anlayışı (1923-1946). Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4 (27): 18-31.

Çetin, R.B.(2020). Türk Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sisteminin Analizi ve Bir Model Önerisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

MEB (2007), Geçmişten Günümüze Teftiş Kurulu, Ankara: Teftiş Kurulu Başkanlığı Yayını. MEB Dergisi 167: 71-86.

Oktar, A. N. (2010). Eğitim Denetimi Sisteminin Yasal Dayanaklara Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Su, K. (1974), Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Yeri ve Önemi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Şahin, S. Türk eğitim sisteminde Teftişin tarihsel Gelişimi .(International Journal). 1106-1122

Taşer, S. (2010), Tanzimat'tan Cumhuriyete Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Eğitim Yönetimi Ve Denetimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Taymaz, H. (2005). Eğitim sisteminde teftiş: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Yasa ve Yönetmelikler

3 Nolu Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun (1920, 2 Mayıs) Ceride-i Resmîye, 1.

3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (Md. 26-27) (1992, 12 Mayıs) Resmi Gazete 21226.

652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (Md. 6, 17, Geçici Md 3) (2011, 14 Eylül) Resmi Gazete 28054.

6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun, (Md. 25) (2014, 14 Mart) Resmi Gazete 28941.

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği (2014, 24 Mayıs) Resmi Gazete 29009.

6764 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (Md. 2, 6, 9, 13) (2016, 9 Aralık) Resmi Gazete 29913.

Millî Eğitim Teftiş Kurulu Yönetmeliği (2017, 20 Ağustos) Resmi Gazete 30160.

1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, (Md. 302, 320) (2018, 10 Temmuz) Resmi Gazete 30474.

87 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Daire Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, (2021, 03 Aralık) Resmi Gazete 31678.